

QASHQADARYO VILOYATINING TURIZM VA REKREATSION SALOHIYATI TAHLILI

Obidxonov Mahmudxon Ma'rufxon o'gli
*Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti Servis fakulteti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot madaniy va rekreatsion turizm resurslarining imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan O'zbekiston Respublikasini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan Qashqadaryo viloyati moddiy va madaniy merosining namunasidir. Bunda ularning turlari (arxeologik, arxitektura, monumental san'at yodgorliklar, diqqatga sazovor joylar), soni, joylashuvi, toifasi (mahalliy, respublika), turistik va rekreatsion imkoniyatlarga qaratilgan.

Kalit so'zlar: turistik, arxeologik, monumental san'at, rekreatsion imkoniyatlar, tekislik, xo'jalik,

ASOSIY QISM: Qashqadaryo viloyati ostida tergov mamlakatning janubi-g'arbiy qismida joylashgan bo'lib, 1943 yil 20 yanvarda tashkil etilgan (Soliev 2014). Viloyat hududi 28,57 ming kv.km (6,3%), aholisi 3148,4 ming kishi (9,6%). Viloyat ma'muriy-hududiy jihatdan 13 ta qishloq tumani, 12 ta shahar va 117 ta shaharchadan iborat. Yillik... 2018). Mintaqaning tabiiy geografik xususiyatlari, aholini joylashtirish tizimlarining xarakteri; xo'jalikning tarmoqlari va hududiy tuzilishi, birinchi navbatda, uning sirt tuzilishi (tekislik, tog' tog'i, tog'), gidrografik to'r, ayniqsa, yerni o'zlashtirish. Bunga asoslanib, tarixan ikkita noyob mintaqadagi madaniy va tarixiy hududlar. Ular – ilgari rivojlangan Kitob-Shahrisabz guruh tumanlari, va yangi qurilayotgan Qarshi zonasi guruh tumanlari.

Agar Qarshi zonasi (Qarshi shahri XXRning ma'muriy, iqtisodiy, ilmiy va madaniy markazi bo'lsa viloyati) viloyatning janubi-g'arbiy tekisliklari – cho'l qismida joylashgan, Kitob-Shahrisabz zonasi shimoliy-sharqiy va sharqiy tog' etaklari, tog'li hududlar. Qishloq joylari hududiga va hududiga qarab farqlanadi demografik salohiyat, iqtisodiy ixtisoslashuv va ishlab chiqarish quvvati, rivojlanish darajasi va shuningdek turistik rekreatsiya resurslarining salohiyati. Ular orasida

Kitob-Shahrisabz tumanlari guruhi ajralib turadi turistik va rekreatsion salohiyat bilan. Binobarin, moddiy yodgorliklar jihatidan qishloq joylarining salohiyati va madaniy meros (arxeologik, me'moriy, monumental san'at yodgorliklari, diqqatga sazovor joylar) chambarchas bog'liq bo'lib, birinchi navbatda ularning joylashuvi, tabiati, zich yoki siyrak aholisi, ayniqsa boy tarixiy o'tmishi, shuningdek, qadimgi yerlarning o'zlashtirilishi va aholining yashashi. Masalan, Kitob – Shahrisabz guruh tumanlari bilan.

Qashqadaryo viloyatida 2019-yil yanvar holatiga jami 1311 ta (O'zbekiston Respublikasining 17,7 foizi) moddiy va madaniy tarixiy yodgorliklar ro'yxatga olingan. Ulardan 1041 tasi arxeologik yodgorliklarga, 200 tasi esa arxeologik yodgorliklarga to'g'ri keladi arxitektura, 43 tasi monumental san'at yodgorliklari uchun, 27 tasi diqqatga sazovor joylar uchun. Ular shaharlar bo'yicha turlicha joylashgan va viloyatning qishloq joylari. 1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, haqiqatan ham salohiyati yuqori bo'lgan qishloq joylari Yakkabog' (237), Shahrisabz (159) va Kitob (158) viloyatning madaniy-tarixiy moddiy merosidir. Ular viloyat salohiyatining 42,2 foizini o'zida mujassam etgan. Mashhur olim A.X. Soliyev ham yuksak darajada “Shaxrisabz, Kitob, Yakkabog' tumanlarida ko'plab ziyoratgohlar va ziyoratgohlar mavjudligini yuksak qadrlaydi”. “Qadimiy Shahrisabz sayyohlik maskani sifatida buyuk Amir Temur tug'ilgan maskandir” (Soliev va Usmonov 2005). Aksincha, salohiyati past tumanlar Nishon (7), Muborak (8) va Mirishkor (18), ular geografik jihatdan Qarshi zonasida joylashganligi bilan ajralib turadi. qulay tabiiy-geografik sharoiti va aholi zich joylashgan hududlarida ko'plab yodgorliklar mavjud moddiy-madaniy meros, aksincha, viloyatning yangi o'zlashtirilayotgan qishloq joylarida (Muborak, Nishon, Mirishkor) soni va turlarining kichikligi bilan ajralib turadi.

Mintaqaning moddiy merosining eng ko'p turistik ob'ektlari arxeologik yodgorliklardir. Ko'pchilik ular turli davrlarga oid tepaliklar, shuningdek, qal'alar,

XALQARO ANIQ FANLAR TAHLILI

yodgorliklar, eski uy qoldiqlari va boshqalar. Yuqorida ta'kidlanganidek, bunday sayyohlar soni bo'yicha Yakkabog', Shahrissabz va Kitob tumanlari yetakchilik qilmoqda. Resurslar, Nishon, Muborak va Mirishkor tumanlari esa, aksincha, quyi pog'onadir. Raqam viloyatdagi mavjud me'moriy yodgorliklar soni 200 ta; masjidlar, madrasalar, eski qal'a devorlari, maqbaralar, sardobalar, ko'priklar. Bu borada Yakkabog' tumani (38), Shahrissabz shahri (24), Kitob (16) va Chiroqchi (16) tumanda yetakchi, aksincha, Nishon (1) va Muborak (3) tumanlarining salohiyati Qarshi dasht zonasi zaif. Qolgan qishloq joylari esa oraliq mavqega ega.

Ma'lumki, moddiy madaniy meros ahamiyatiga ko'ra mahalliy va respublika toifalariga bo'linadi turistik dam olish ob'ektlari. Mintaqaning bu boradagi o'ziga xosligi shundaki, ularning aksariyati bir-biriga bog'langan respublikaga tegishlilik bilan. Jumladan, jami (1311 ta) moddiy-madaniy turizmning 985 tasi yoki 75,1 foizi. dam olish maskanlari respublika toifasiga, 24,8 foizi mahalliy toifaga kiradi. Bu ko'rsatkich 81,6% va 18,2% ni tashkil etadi. arxeologik resurslarda, 42,0% va 58,0% me'moriy yodgorliklarda. Shu bilan birga, barcha yodgorliklar monumental san'at respublika toifasiga kiradi va aksincha diqqatga sazovor joylarning 70,3 foizi mahalliy toifaga kiradi. Bu alohida ta'kidlash joizki, viloyat markazi – Qarshi shahri (59 o'rin) va Qarshi tumani (1287), shuningdek, madaniy turizm salohiyati bilan alohida o'rin tutadi. Qashqadaryoning shaharlari va qishloq joylarini ajratib olish maqsadga muvofiqdir moddiy va madaniy rekreatsion salohiyatiga ko'ra hududni uch guruhga bo'ladi.

Qashqadaryo viloyatining turli hududlaridagi madaniy-ko'ngilochar turizm salohiyati tahlil qilindi. Qashqadaryo viloyatida Kitob-Shahrissabz guruh tumanlari va Qarshi zona guruh tumanlari tashkil etildi. Kitob-Shahrissabz tumanlari qulay tabiiy-geografik sharoitga, aholi zich joylashgan hududlarga, ko'plab moddiy va madaniy meros obidalari. Viloyatning yangi obodonlashtirilgan qishloq tumanlari (Muborak, Nishon, Mirishkor) soni va turlarining kichikligi bilan ajralib turadi. Yakkabog',

XALQARO ANIQ FANLAR TAHLILI

Shahrisabz, Kitob va Chiroqchi Tumanlar arxeologiya yodgorliklari (qal'alar, yodgorliklar, eski uylar qoldiqlari), Nishon, Muborak va Mirishkor esa, aksincha, zaif hududdir. ning diqqatga sazovor joylari sayyohlar eng ko'p tashrif buyuradigan hududning madaniy-tarixiy turizm ob'ektlari 4 ga bo'lingan shaharlar va tumanlar bo'yicha toifalar: 1) Qarshi va Shahrisabz shaharlari, Yakkabog' va Kasbi tumanlari; 2) Kitob va Chiroqchi tumanlari; 3) Muborak, Mirishkor va G'uzor tumanlari; 4) Koson, Nishon va Qamashi tumanlari.

Qashqadaryo viloyati katta sayyohlik va rekreatsiya salohiyatiga ega bo'lishiga qaramay, ular bilan ajralib turadi ularning turizmga faol jalb etilishining past darajasi. Ushbu tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, o'rganish mamlakatimiz – O'zbekiston Respublikasi va uning Qashqadaryoning turizm va rekreatsion salohiyatini o'rganish hududi – madaniy meros ob'yektlari namunalarida o'zining ulkan salohiyatini namoyon etishi uning ulkan salohiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Agar mintaqada katta tabiiy rekreatsiya salohiyati ham hisobga olinsa, bu imkoniyat paydo bo'ladi yanada oshirish. Bular, o'z navbatida, mazkur salohiyatdan oqilona foydalanish, uni faol jalb etishda muhim ahamiyat kasb etadi iqtisodiy faoliyatda, pirovardida hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'ulomxasanov, E., & Rahmatova, N. (2021). QASHQADARYO TURIZMIDA SHAHRISABZ SHAHRINING TUTGAN O'RNI. Scientific progress, 2(5), 483-487.
2. Jo'rabek, C., & Omonjon, U. (2023). O 'ZBEK TURIZMIDA QASHQADARYO TURIZM SALOHIYATI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 243-246.
3. Sobirjon, E. (2023). QADIMGI ZARAFSHON (BUXORO, SAMARQAND) VA QASHQADARYO VOHALARI SAYYOHLIK SOHASINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 6(4), 836-841.

XALQARO ANIQ FANLAR TAHLILI

4. Egamov, B. B., Yoziyev, L. H., & Rahimov, A. L. (2023). QARAG 'AY TURKUMI VAKILLARINING QASHQADARYO VILOYATINING EKOLOGIK OMILLARIGA MUNOSABATI. SCHOLAR, 1(12), 112-115.
5. Abduraxmonov, Q. (2023). TURIZM SOHASIDAGI KASB VA ISHCHI NOMLARINI O 'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISH MASALALARI. Interpretation and researches, 1(10).
6. Shodievich, S. H., Roziqovna, R. M., & Hamzaevich, S. J. (2023). BUGUNGI KUN KITOBLARI QANDAY BO 'LISHI KERAK. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(1), 19-24.
7. Muhammadsolih, X., Sharipova, S., & Sobirova, M. (2022). THE ROLE OF TOURISM IN UZBEKISTAN. Science and Innovation, 1(5), 21-23.
8. Shodievich, S. H., & Roziqovna, R. M. (2023). OLIY O 'QUV YURLARIDA MASHG 'ULOTLAR SIFATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ILMIY MAQOLALARNING O 'RNI. PEDAGOGS jurnali, 25(1), 52-55.

